

Тема: Особливості формування професійної суб'єктності студентів ВНЗ

План

1. Загальна характеристика студентства та особливості студентського віку.
2. Суб'єкт педагогічної діяльності: визначення та загальна характеристика.
3. Становлення форм суб'єктності студента ВНЗ.
4. Суб'єкт-суб'єктне спілкування в процесі фахової підготовки.

Ключові поняття теми: суб'єкт, суб'єктність, суб'єктивність, готовність студентів до майбутньої діяльності, суб'єкт-суб'єктне спілкування, освітня суб'єктність, педагогічна суб'єктність, педагогічне мислення, педагогічна спрямованість, педагогічний такт, професійне самовизначення.

Рекомендована література:

1. Брушлинский А.В. Психология субъекта : [монография] / Андрей Владимирович Брушлинский; [отв. ред. В.В. Знаков.] – М. : Институт психологии РАН ; СПб. : Алетейя, 2003. – 272 с.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессий : [учебное пособие для студентов вузов] / Эвальд Фридрихович Зеер. – М. : Академический проект; Фонд «Мир», 2005. – 336 с.
3. Євтух М.Б. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень: моногр. /М.Б.Євтух, Е.В. Лузік, Л.М.Дибкова. – К.: КНЕУ, 2010. – 248 с.
4. Людина. Суб'єкт. Вчинок : філософсько-психологічні студії / [за заг. ред. В. О. Татенка]. – К. : Либідь, 2006. – 360 с.
5. Макарова Л.І., Гай Й.М. Основи психології та педагогіки: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 116 с.
6. Максименко С. Д. Генезис существования личности: [монография] / Сергей Дмитриевич Максименко. – К. : ООО «КММ», 2006. – 240 с.
7. Мухаметзянова Ф. Г. Психология субъектности: общепсихологические основы развития профессионально значимых личностных специалиста : [монография] / Флера Габдульбаровна Мухаметзянова. – М., 2000. – 244 с.
8. Педагогіка : Хрестоматія / Уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання – Прес, 2003. – 700с.
9. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи) : [навч.-метод. посібник] / [за ред. Г. О. Балла, П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки]. – К. : Наукова думка, 2000. – 188 с.
10. Подшивайлова Л.І. Вступ до спеціальності: психологія. Навч. посіб. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький, 2011. – 320с.
11. Процесс обучения в высшей школе: Учебное пособие / Л. В. Кондрашова. – Кр. Рог: ИВИ., 2000. – 170 с.
11. Психологія та педагогіка. Зб. Міні-кейсів /Л.А.Колесніченко, М.І.Радченко, В.В.Сгадова та ін. – К.: КНЕУ, 2010. –362 с.

12. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении : [монография] / Виталий Александрович Татенко. – К. : Просвіта, 1996. – 404 с.
13. Технология игровой деятельности. Учебное пособие / Сост. Л.А. Байкова, Л.К. Гребенкина, О.В. Еремкина. – Рязань: Изд-во РГПИ, 1994. – 195с.
14. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 502 с.
15. Ушинский К.Д. Собр. соч. – Т.2. – М.-Л.: Изд-во АПН РСФСР, 1954. – 734с.
16. Шахов В. І. Базова педагогічна освіта майбутнього учителя: загально-педагогічний аспект: Монографія. – Вінниця: «Едельвейс», 2007.– 383 с.
17. Ягупов В. В. Педагогіка : Навчальний посіб. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Формалізована структура змісту теми

Ознаки суб'єктності особистості:

А – суб'єктність як інтегральність;

Б – суб'єктність як продуктивність щодо своїх власних переживань;

В – суб'єктність як незалежність (некомфортність) у соціальних і міжособистісних стосунках;

Г – суб'єктність як здатність самовизначення;

Компоненти професійної суб'єктності:

професійна ідентичність («Образ професіонала»);

професіоналізм («Образ професії»);

праксеологічний компонент («Я в професії »);

суб'єктний компонент (набуття студентом «Образу «Я» як суб'єкта педагогічної майбутньої професійної діяльності»).

Критерії сформованості професійної суб'єктності:

1) професійна ідентичність (ціннісно-мотиваційна сфера майбутнього професіонала, усвідомлений вибір студентом майбутнього фаху);

2) професійно-педагогічна компетентність (система професійних і фахових знань, навичок, умінь, здатностей, професійно важливих якостей, ставлення до майбутньої професійної діяльності та мотивація до неї);

3) здатність та готовність студента до майбутньої професійної діяльності (наявність у студента таких якостей, які відрізняють його, наприклад, від спеціаліста іншого фаху);

4) суб'єктна готовність до майбутньої професійної діяльності.

Результати методики формування професійної суб'єктності студентів ВНЗ.

1) набуття ним навчальної суб'єктності;

2) набуття ним професійної суб'єктності;

3) психолого-педагогічна підтримка формування професійної суб'єктності (моніторинг процесу формування професійної суб'єктності, консультування, надання індивідуальної допомоги, проведення тренінгів, виконання індивідуальних творчих завдань тощо).

Професійна суб'єктність студента ВНЗ – це його інтегральна професійно важлива якість.

Прояви професійної суб'єктності: професійне самовизначення; здатність і готовність до професійної діяльності; автономність в професійній діяльності; суб'єктна поведінка та діяльність у процесі реалізації професійних функцій.

Реалізація професійних функцій в структурі суб'єктності готовність до професійної діяльності за майбутнім фахом.

Сформованість соціальної суб'єктності студента: педагогічна діяльність викладача; активна діяльність самого студента; його ефективна взаємодія з іншими учасниками навчальної діяльності (студентами одногрупниками, студентами інших курсів тощо).

Як підсумок – навички цілеспрямованого керування та урегулювання студентом своєї навчальної діяльності.

Освітня суб'єктність – здатність до суб'єктного самоперетворення в навчальній діяльності, усвідомлене, суб'єктно-зацікавлене, активно-вибіркове, ситуативно-професійне, конструктивно-творче та суб'єктно-відповідальне ставлення до самого себе і навчання.

Психологічні механізми розвитку професійної суб'єктності студента ВНЗ: педагогічна спрямованість, педагогічна свідомість і самосвідомість, педагогічне цілепокладання, педагогічне мислення, педагогічний такт, педагогічна техніка, педагогічна рефлексія та саморефлексія, педагогічна самодетермінація та саморегуляція, педагогічна «Я»-концепція.

Професійне цілепокладання: постановки та досягнення власних професіональних цілей (візуалізація мрії, позитивне формулювання, наочність, нагадування, встановлення чітких термінів реалізації, аналіз можливих перешкод та жертв, що можуть заважати досягненню цілі, поєднання «мрійника», «реаліста» та «критика», поділ руху до цілі на етапи, тощо) на основі отриманих в процесі навчання в ВНЗ знань та навичок.

Професійне мислення, його складові: 1. встановлення загальних взаємозв'язків у професійно сфері; 2. узагальнення властивостей однорідної групи професійних явищ; 3. розуміння сутності конкретного явища як різновиду певної групи професійних явищ.

Професійна рефлексія: самопізнання людиною самої себе, аналіз своїх дій, учинків відповідно до особливостей сфери професійної діяльності, у якій вона проявляється.

Професійна спрямованість: розуміння і внутрішнє прийняття особистістю цілей і завдань професійної діяльності, співзвучних із нею інтересів, настанов, переконань і поглядів. Усі ці ознаки і компоненти професійної спрямованості є показниками рівня її сформованості у студентів. Характеризується стійкістю (нестійкістю), домінуванням соціальних або вузькоособистісних мотивів, далекою чи близькою перспективою.

Професійний такт: це професійна якість майбутнього фахівця. Він являється складовою майстерності і набувається разом з освітою і виробничою практикою. Повага до співробітників, керівництва, клієнтів, відношення до них як професіоналів.

Професійне самовизначення: виникнення і формування професійних намірів і первісне орієнтування в різних сферах праці;

Педагогічні умови формування професійної суб'єктності студентів: виявлення інваріантних і варіативних суб'єктних компонентів особистості, які визначають динаміку розвитку професійно важливих якостей майбутнього фахівця, серед них:

1. формування у майбутніх фахівців мотиваційної сфери професійного самовизначення у процесі набуття професійної освіти;
2. вдосконалення системи професійного відбору абітурієнтів на різні спеціальності;
3. формування у майбутніх фахівців професійної спрямованості щодо майбутньої діяльності у системі вищої освіти;
4. оновлення змісту та вдосконалення методик їх професійної підготовки відповідно до вимог гуманістичної філософії освіти, суб'єктно-діяльнісного та компетентнісного підходів, покликання;
5. моделювання їх професійної підготовки з метою цілеспрямованого формування професійної суб'єктності та інших професійно важливих якостей;
6. професійна підготовка майбутніх фахівців до суб'єкт-суб'єктної професійної взаємодії.

Вправи, тести, задачі.

Завдання 1

«Суб'єкт-суб'єктне спілкування в процесі навчання в ВНЗ»

Вправа 1. Пригадайте зі свого індивідуального досвіду навчання в ВНЗ, коли, на вашу думку, в процесі викладання будь-якої дисципліни, було активно використано викладачем суб'єкт-суб'єктне спілкування.

Вправа 2. Ви вважаєте ви, що саме суб'єкт-суб'єктне спілкування в процесі навчання – педагогічна умова становлення професійної суб'єктності. Назвіть види навчальних занять, де таке спілкування найбільш ефективне.

Завдання 2

«Особливості формування професійної суб'єктності в процесі проходження виробничої практики студентами ВНЗ»

Вправа 1. Проаналізуйте та назвіть виконання яких обов'язків під час виробничої практики найбільш сприяло формуванню вашої професійної суб'єктності, а саме активізувало професійне мислення та професійну рефлексію.

Вправа 2. Проаналізуйте та назвіть виконання яких обов'язків під час

виробничої практики найбільш сприяло формуванню вашої професійної суб'єктності, а саме сприяло активізації професійної спрямованості та професійному самовизначенню.

Вправа 3. В яких службово-професійних відносинах з керівниками, (колегами, клієнтами) найбільш важливою умовою прояву вашої професійної суб'єктності був професійний такт.

Завдання 3

«Зміст та форми навчально-педагогічного процесу ВНЗ в контексті формування професійної суб'єктності студентів»

Вправа 1. Назвіть психолого-педагогічні дисципліни зміст яких повістю відповідав би дотриманню основних ідей, принципів і положень суб'єктно-діяльного навчання

Вправа 2. В яких дисциплінах вільного вибору була продемонстрована значущість суб'єктності для майбутньої професійної діяльності; формування в процесі їх вивчення об'єктивної самооцінки, адекватного власного професійного „Я”, позитивної Я-концепції, саморефлексії, самодетермінації і саморегуляції професійної діяльності.

Завдання 4

«Формування аутопсихологічної компетентності, як важливої складової професійної суб'єктності»

Вправа 1. Обґрунтуйте, вирішення яких нижче перерахованих психолого-педагогічних завдань в процесі навчання допомагає в процесі актуалізації особистісного і професійного потенціалів студентів у навчальній діяльності:

1. формування та підтримання інтересу і потреби до сумлінної навчальної діяльності;
2. цілеспрямоване формування потреб, мотивації, цінностей і настанов майбутньої професійної діяльності;
3. формування й розвиток інтересу, потреб і мотивації вивчення психолого-педагогічних дисциплін. (Додайте до цього списку свої варіанти).

Вправа 2. Додайте список проявів аутопсихологічної компетентності, як складової професійної суб'єктності:

1. рефлексія студентом своєї майбутньої професійної діяльності;
2. самопізнання студента;
3. самоконтроль студента;
4. ваші варіанти відповідей.

Вправа 3. важливими загальними акмеологічними факторами досягнення особистістю професіоналізму є:

1. прагнення до самореалізації, самовдосконалення через професійну діяльність;

2. високі особистісні і професійні стандарти;
 3. високий рівень професійного сприймання і мислення, професійної компетентності;
 4. сформована особистісна професійна спрямованість.
- Назвіть які з них відносяться до аутопсихологічної компетентності, як складової професійної суб'єктності. Додайте свої варіанти відповіді.

Контрольні запитання

1. Що таке «суб'єкт педагогічної діяльності»?
2. Розкрийте зміст поняття «освітня суб'єктність» студента ВНЗ.
3. Розкрийте зміст поняття «сформованість соціальної суб'єктності» студента ВНЗ.
4. Дайте визначення поняття «професійна суб'єктність» студента ВНЗ.
5. Назвіть складові професійної суб'єктності.
6. Що є умовами активізації суб'єктності студентів ВНЗ?

Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю

1. Які методики викладання психолого-педагогічних дисциплін сприяють формуванню професійної та суб'єктної спрямованості студентів ВНЗ.
2. Чи існує, на вашу думку, на Україні педагогічна школа вивчення феномену суб'єктності?
3. Чи існує, на вашу думку, різниця між «освітньою суб'єктністю» та «педагогічною суб'єктністю»?
4. Методика формування професійної суб'єктності студентів ВНЗ в чому її зміст та основні положення?
5. Які критерії сформованості професійної суб'єктності студентів ВНЗ ви можете виділити?
6. Що є результатами впровадження методики формування професійної суб'єктності студента ВНЗ?
7. Реалізація професійних функцій – розкрийте значення цього поняття в структурі суб'єктності студента ВНЗ.
8. Аутопсихологічна компетентність в складі професійної суб'єктності – проілюструйте її прояви.

Завдання для самостійної роботи

З метою оцінювання і самодіагностування студентами власних провідних суб'єктних проявів у навчальній і квазіпрофесійній діяльності пройдіть наступні тестування та зробіть висновки по підсумкам тестування, стосовно рівня сформованості професійної суб'єктності:

- «Діагностика структури мотивів трудової діяльності» (Т.Л. Бадоев).

Методика «Діагностика структури мотивів трудової діяльності»

(автор – Т. Бадоев).

Вивчається задоволеність працею. Інструкція. Вам потрібно оцінити своє ставлення до різних чинників, що впливають на задоволеність працею, за семибальною шкалою: дуже задоволений (+ 3 бали), в основному задоволений (+2), скоріше задоволений (+1), задоволений і ні (0), скоріше не задоволений (-1), в основному не задоволений (-2), зовсім не задоволений (-3).

Чинники, що підлягають оцінюванню

1. Значущість професії.
2. Престижність професії.
3. Вид трудової діяльності.
4. Організація праці.
5. Санітарно-гігієнічні умови.
6. Розмір заробітної платні.
7. Можливість підвищення кваліфікації.
8. Ставлення адміністрації до праці, відпочинку та побуту працівників.
9. Взаємини з колегами.
10. Потреба у спілкуванні та спільній діяльності.
11. Потреба в реалізації індивідуальних особливостей.
12. Можливість творчості у процесі діяльності.
13. Задоволеність роботою в цілому.

Оброблення результатів і висновки

Показником загальної задоволеності є сума набраних балів (з урахуванням їхнього знаку – плюс чи мінус).

Проаналізуйте результати самодіагностування, та дайте висновки про задоволеність обраним майбутнім фахом та рівнем сформованості професійної суб'єктності.